

СЕКЦІЯ 2

ЗМІНА ТЕХНОЛОГІЙ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ ТА МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

***Бодров Володимир Григорович,
д.е.н., професор, професор кафедри
економіки підприємства ННІ ЕОМС,
Університет ДФС України***

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ПЛАТНИКАМ ПОДАТКІВ

Сучасний етап становлення постіндустріального суспільства і його економічної системи нерозривно пов'язаний з розгортанням діджиталізації (цифровізації) соціогосподарських процесів внаслідок бурхливого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, електронного врядування, мережесистем тощо. Феномен цифрової економіки у загальноприйнятому розумінні цього терміну є не що інше, як глобальна мережа економічних і соціальних заходів, що реалізуються через такі платформи як інтернет, мобільні, сенсорні мережі. По суті, це модель економіки, заснована на можливостях, які надає доступ до інтернету, що дозволяє підвищити продуктивність праці, конкурентоспроможність компаній, знизити витрати виробництва.

В епоху цифрової економіки потреби людини можуть задовольнятися значно краще і якісніше, ніж в економіці індустріального типу. Для успішного функціонування цифрової економіки необхідна наявність як мінімум чотирьох складових – інфраструктура (доступ в інтернет, програмне і кадрове забезпечення, телекомунікації), електронний бізнес (ведення господарської діяльності через комп'ютерні мережі), електронна комерція (дистрибуція товарів через інтернет), електронне врядування. Звичайно існують галузі, що більше піддаються цифровій трансформації і ті, що менше.: до першої групи належать сфера послуг, в т.ч. адміністративних, де немає матеріального продукту, тобто це банківський і фінансовий сектори, страхування й е-

commerce, рекламні послуги, медіа-бізнес тощо. Серед відмінних ознак, наприклад, цифрової компанії можна назвати наступні: високий рівень автоматизації; електронний внутрішній документообіг; системи бухгалтерського й управлінського обліку; електронні сховища даних; використання CRM; наявність корпоративних соціальних мереж.

У 2018 р. кількість абонентів інтернету сягне майже половини населення світу (дані ресурсу Digital economy, ЕС), тому цифрова економіка буде активно розвиватися у найближчі декілька років і стане важливим драйвером інновацій, конкурентоспроможності й економічного зростання у світі. За даним Європейської Комісії, цифрова економіка оцінюється у 3,2 трлн євро в групі країн «Великої двадцятки» і складає близько 8% ВВП. Глобальний інститут Мак Кінзі у дослідженні, проведеному ще в травні 2011 р., відзначив, що інтернет – один з найважливіших елементів економічного прогресу. Він забезпечує значну частину зростання економіки: внесок інтернету у ВВП розвинутих країн за 15-річний період 1995-2009 рр. сумарно склав 10%, причому за останні 6 років (2011-2017) він зріс більш, ніж у два рази – до 21%. Розвиток цифрової економіки безперечно зв'язаний з розвитком доступу до інтернету, але самі по собі такі «канали зв'язку» не матимуть цінності, якщо людська спільнота не буде використовувати відповідні технології [1].

Тому розвиток цифрової економіки має супроводжуватися розвитком знаннєвої економіки. Багато експертів навіть ототожнюють ці поняття. В основі знаннєвої економіки лежить нематеріальне виробництво, а драйверами зростання є знання і люди, які володіють цими знаннями. З огляду на зазначене Європейський Союз розглядає перспективи майбутнього рівня економічного зростання всього континенту через призму ефективності використання господарюючими суб'єктами цифрових технологій. Європейська Комісія зазначає, що компанії, які не підключилися до цифрових каналів, залишаться поза межами світового ринку. В DESI 2016 (Індекс цифрової економіки і суспільства) Європейський Союз в цілому отримав 0,47 бала – покращення порівняно з 2015 р. (0,45 бала) [1]. Регіон отримав найбільш високі оцінки у категоріях зв'язку і людського, але йому необхідно розвивати цифрові публічні послуги й інтегрувати цифрові технології у підприємницьку діяльність.

Досвід найбільш розвинутих у сфері діджиталізації соціогосподарських процесів країн світу, свідчить, що цифрова економіка неієздатна без цифровізації одночасно суспільства, бізнесу й уряду, тому її розвиток полягає у пришвидшенні процесів проникнення цифрових відносин на всіх рівнях – від державних до особистих. Невід'ємною частиною цифрової економіки поряд із забезпеченістю каналами обміну інформації (у нашому випадку інтернет) та їх

доступністю є наявність законодавчої бази й готовність держави брати активну участь в електронній взаємодії. Загалом, успіх розвитку цифрової економіки в будь-якій країні залежить від того, наскільки злагоджено і державний, і корпоративний сектори будуть рухатися у бік цифрового майбутнього.

Міжнародними експертами з публічного адміністрування визначено, що характер проблем розвитку та управління, що стоять перед національними економіками та світом у цілому на наступні 15 років вимагає трансформації державного управління й інтеграції між різними рівнями сфер і галузей. Саме соціальні й технічні інновації дають можливість для суспільного контакту між державою і громадянами в зрушенні у бік більш спільного управління при наявності ефективного, дієвого, прозорого, відповідального, правдивого державного управління. При цьому уряди повинні будуть подолати проблеми, ефективно реагувати на громадян та підвищувати суспільну довіру до уряду шляхом забезпечення якості, кількості й своєчасності державних послуг, а також рівності та справедливості їх надання і розширення доступу до них. Найближчим часом глави держав і урядів мають прийняти програму сталого розвитку 2030 р., а міжнародні експерти публічного сектору (WPSR) зробити свій внесок, виділивши критичні питання державного управління [2, с. 2].

В Україні цифрова економіка у повному розумінні цього терміну можлива тільки після четвертої промислової революції, як нового етапу у розвитку суспільства з повсюдним застосуванням таких технологій, як штучний інтелект, інтернет речей, роботизація робочих місць, машинне навчання та ін. Для здійснення нової промислової революції державі та бізнесу необхідно рішуче змістити пріоритети у бік цифрових технологій, перебудови бізнес-моделей й адаптації ринків праці до нових умов.

В цьому контексті визначальним пріоритетом й очікуваним результатом впровадження реформи всієї системи державного управління і публічної служби, як зазначається в президентській Стратегії сталого розвитку «Україна 2020», «...має стати створення ефективної, прозорої, відкритої та гнучкої структури публічної адміністрації із застосуванням новітніх інформаційно-комунікативних технологій (е-урядування), яка здатна виробляти і реалізовувати цілісну державну політику, спрямовану на суспільний сталий розвиток і адекватне реагування на внутрішні та зовнішні виклики»[3].

З аналізу досвіду розвинутих країн світу у розбудові інформаційного суспільства цифрової економіки можна виділити три підходи у розуміння місії і завдань «електронного уряду»(ЕУ): 1. Розгляд ЕУ через призму трансформації надання державних послуг з використанням інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), запровадження яких дозволить вийти на новий рівень якості

послуг, зручності для користувачів при одночасному скороченні витрат; 2. Електронний сервіс з надання державних послуг визначається лише як складова змісту ЕУ, а власне сам уряд розглядається як високотехнологічна організація, функціонування якої забезпечується сучасними засобами ІКТ, оскільки тільки вся діяльність уряду, охоплена ІКТ, може забезпечити трансформацію публічного сектору відповідно до нових реалій; 3. ЕУ розглядається як нова модель управління, адекватна емерджентній економіці й інформаційному суспільству, і є не просто більш широким тлумаченням, що поглинає перші два визначення, а репрезентує принципово новий погляд на зміст й організацію державного управління[4, с.356] .

Бурхливе поширення за останні 30 років в економічно розвинутих країнах принципів нового публічного менеджменту небезпідставно зв'язується із зростанням недовіри до урядів і негативізму по відношенню до влади у суспільній свідомості. Сьогодні загальний напрямок адміністративних реформ все більше визначається у межах концепції «електронного урядування» (E-Governance), що об'єднує механізми, процеси та інститути, через які громадяни, соціальні групи виражають і збалансовують власні інтереси, реалізують свої законні права і виконують обов'язки. Загальний зміст концепції «E-Governance» полягає в тому, що державне управління стає менш жорстким і регламентованим. Натомість, воно базується на горизонтальних, ніж на вертикальних зв'язках між державними органами, асоціаціями громадянського суспільства і бізнесу.

Формування нової моделі публічного управління зумовлює зміну принципів використання ІКТ в державному адмініструванні: рух у напрямку більш широкого розуміння можливостей ІКТ проявляється, насамперед, у переході від концепції електронного уряду (E-Government) до концепції електронного урядування (E-Governance). Якщо в центрі уваги першої концепції лежали відкритість урядової інформації і надання публічних он-лайнних послуг, то нове розуміння включає в себе такі концепти, як співпраця, участь, консенсус. По суті мова йде про електронну демократію, що дозволяє розширити форми і сфери впливу громадян на процес прийняття і реалізації політичних рішень[5,с.118].

Впровадження е-урядування в Україні відкриває нові можливості щодо забезпечення якісних публічних послуг для бізнес-спільноти і населення в цілому. Зокрема, мова йде про реалізацію комплексного та індивідуалізованого підходу до надання адміністративних послуг платникам податків з одночасним усуненням їх від безпосереднього контакту з державними службовцями, що надзвичайно важливо для запобігання корупції у податкових органах.

У розвинених країнах світу діяльність податкових органів ґрунтується на поєднанні нових методів управління з активним впровадженням електронних сервісів. Ефективно працюють за цифровими технологіями податкові органи скандинавських країн – Швеції, Фінляндії, Норвегії, Данії. На пострадянському просторі безперечним лідером є маленька Естонія. В цих країнах в царині оподаткування «розумним» алгоритмам відомо все: доходи громадян, їх щоденні витрати, вкладення, майновий стан. Як наслідок, лєвова частка того, що раніше виконували люди, виконують роботи. Без зайвої паперової тяганини податки розраховуються і списуються в автоматичному режимі.

В Україні поступово зростає кількість громадян, які надають перевагу електронному поданню декларацій про доходи. Створення в Державній фіскальній службі України Центру сертифікації ключів дало можливість платникам подавати податкову звітність в електронному вигляді. Вже з 2015 р. на всіх ланках запроваджено електронне адміністрування податку на додану вартість. Громадяни можуть подавати податкову декларацію про майновий стан і доходи до органів ДФС України в електронній формі через сервіс «Електронний кабінет платника податків Державної фіскальної служби». Подання електронної звітності суттєво спрощує роботу та має чимало переваг для платників податків, зокрема, економії робочого часу, фінансових витрат, оперативності обробки та конфіденційності інформації, повідомлення про наявну бюджетну та податкову заборгованість.

Значна роль у впровадженні сучасних інформаційних технологій відведена Центрам обслуговування платників (ЦОП), створених при кожній державній податковій інспекції на місцях. Основним завданням ЦОП є організація надання адміністративних послуг та додаткових сервісів під час виконання платниками податків своїх зобов'язань перед державою. У своїй діяльності ЦОПи використовують зарубіжний досвід «універсамів послуг» та «єдиних офісів», спрямований на максимальну можливість застосування сучасних інформаційних технологій, в т.ч. електронної системи управління чергою, формування єдиних баз звернень, дистанційного доступу до податкової інформації тощо. Для своєчасного інформування платників податків у ЗМІ та на веб-порталі податкової служби у мережі інтернет постійно висвітлюються основні питання щодо порядку подання податкових декларацій, категорій платників податкові, які зобов'язані подавати звіти, терміни подання такої звітності, переліку витрат, які включаються до складу податкової знижки[6].

Однак, не дивлячись на зроблені кроки у законодавчому полі й практичному застосуванні ІКТ при наданні адміністративних послуг платниками податків і загалом, інтегрована система інформаційних ресурсів й

інформаційної взаємодії органів державної влади і місцевого самоврядування так і не створена, їх системи електронного документообігу (ЕДО) все ще мають досить обмежену функціональність. Ефективному впровадженню електронного врядування перешкоджає ненадійність та негнучкість національної системи електронного цифрового підпису (ЕЦП), а також посилення недобросовісної конкуренції і спроб монополізації ринку ЕЦП і ЕДО. В галузі інформаційної безпеки для суспільства в цілому цифрові рішення принесуть нові ризики. Тому нашій державі необхідні ініціативи з активного подолання цифрової неписьменності, а також оптимізації практик кібербезпеки, захисту даних й електронного підпису.

Принципи і переваги концепції E-Governance, методів якісного урядування (Good Governance), що засновані на новій моделі публічного управління, податкового адміністрування тільки починають усвідомлюватися й розвиватися в Україні. Разом з тим, наша країна демонструє достатній потенціал для просування у даному напрямку. Мова йде, насамперед, про високі оцінки людського капіталу і рівня розвитку телекомунікаційної інфраструктури. Слабким місцем виступає якраз організація взаємодії державних структур з громадянами, нагромаджена роками відсутність взаєморозуміння і довіри між ними. Саме над цим і треба працювати чинній владі, оскільки іншої альтернативи сучасному розвитку ефективного, якісного державного управління, зокрема, зрозумілого й прозорого податкового регулювання в епоху інформаційного суспільства немає.

Список використаної літератури

1. Цифровизация экономики // БИТ. Бизнес & Информационные технологии. – М.: Издат. дом «Положевец и партнеры». - Вып. №01 (74) 2018г. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bit.samag.ru/uart/more/67>
2. Responsive and Accountable Public Governance: 2015 WORLD PUBLIC SECTOR REPORT : United Nations Publication. Department of Economic and Social Affairs. – New York, 2015. – 123 p.
3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. №5\2015 . -[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
4. Институциональные проблемы эффективного государства: монография / Под ред. В.В.Дементьева, Р.М.Нуреева.–Донецк: ГВУЗ «ДонНТУ», 2012.–372 с.
5. Інформаційне суспільство в Україні: стан, проблеми. Перспективи: Матеріали щорічної науково-практичної конференції за міжнародною участю

«Дні інформаційного суспільства – 2015», Київ, 19-20 травня 2015 р. / За заг. ред. д. держ. упр. проф. Н.В.Грицяк. – К.: Вид-во «Тезис», 2015. – 226 с.

6. Державна фіскальна служба України // Офіційний портал. -- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>

*Тимченко Олена Миколаївна,
д.е.н., професор, кафедра фінансів,
ДВНЗ КНЕУ імені Вадима Гетьмана*

ДЕКЛАРУВАННЯ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН: НЕОБХІДНІСТЬ НОВІТНЬОГО КОНЦЕПТУ

Декларування доходів є важливим компонентом адміністрування податку на доходи громадян. По суті, декларація – це звіт про отримані доходи, які є об'єктом оподаткування. Заповнюючи її, громадянин несе відповідальність за достовірність внесеної до неї інформації, що, в свою чергу, впливає на його поведінку як платника податку.

Згідно із п. 179.1 статті 179 Податкового кодексу України (далі – ПКУ), платник податку зобов'язаний подавати річну декларацію про майновий стан і доходи [1]. Однак, податкову декларацію подають не всі. Згідно із п. 179.2 статті 179 ПКУ, обов'язок платника податку щодо подання податкової декларації вважається виконаним і податкова декларація не подається, якщо такий платник податку отримувал доходи від податкових агентів; від операцій з продажу (обміну) майна, дарування, при нотаріальному посвідченні договорів за якими був сплачений податок; у вигляді об'єктів спадщини, які або оподатковуються за нульовою ставкою податку, або з яких був сплачений податок [1]. З одного боку, таке правило є зручним і для платника податку, і для фіскальних органів з точки зору економії часу, організації роботи та зменшення навантаження на працівників фіскальних органів. Тобто можна стверджувати, що встановлений у п.4.1.10 статті 4 ПКУ принцип зручності реалізується у такий спосіб. Однак, з іншого боку, такий підхід не сприяє покращанню поведінки платників податків в частині дотримання податкового законодавства і обмежує можливості виявлення контролюючими органами прихованих від оподаткування доходів. Дійсно, якби фізичні особи отримували від податкових агентів виключно офіційні доходи, про виплату і оподаткування яких податковий агент звітує у фіскальні органи, то суми отриманих доходів і сплачених з них податків, заявлені у деклараціях, співпадали б із відповідними сумами, про які прозвітували податкові агенти. Ми вважаємо, що отримання